

ЎЗБЕКИСТОНДА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Bozorova Feruza Xaydar qizi

Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalar
universiteti o'qituvchisi

E-mail: bozorovaferuza54@gmail.com

Tel: +998338899595

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20695828>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 11-iyun 2026 yil

Ma'qullandi: 13-iyun 2026 yil

Nashr qilindi: 15-iyun 2026 yil

KEYWORDS

ЯИМ, постиндустриал
жамият, аҳоли даромади,
истеъмол, жамғармаси,
харажати, инвестиция,
хизмат кўрсатиш соҳаси,
камбағаллик, қашшоқлик,
рақобат, коррупция, ресурс.

ABSTRACT

Мақолада камбағалликни келиб чиқиш сабабларини жамиятдаги муаммолар билан боғлиқлиги муҳокама қилинган. Постиндустриал жамиятда камбағалликни аниқлаш тартиби янгича услубда бўлишини таъкидланган ҳамда аҳоли камбағаллигини аниқлаш бўйича тавсиялар ишлаб чиқилган.

Камбағаллик – жамият ижтимоий-иқтисодий ривожланишида катта тўсқинлик қилади. Мамлакатда камбағаллар сонини ортиши иқтисодий ресурслардан самарали фойдаланилмаётганлигини, тадбиркорлик муҳити яхши йўлга қўйилмаганлигини, ҳукумат қарорлари ижроси таъминланмаётганлигини ҳамда коррупция авж олганлигини билдиради. Умуман олганда камбағалликнинг келиб чиқиш сабабларини жамиятдаги бу каби муаммоларнинг яна бир нечаси билан боғлаш мумкин. Чунки инсон бу ёруғ дунёга камбағал бўлиб туғилмайди. Бироқ дунёдаги нотинчлик, фирром рақобат, табиий бойликларни ўзлаштириш учун мамлакатлар ўртасидаги кураш ва коррупция, жамиятдаги тизимнинг ўзгариши мамлакат ижтимоий-иқтисодий тараққиётига салбий таъсир кўрсатади ва оқибатда аҳолининг маълум қисмини камбағалга айлантиради.

Камбағаллик аввало саводсизликни, жиноятчиликни келтириб чиқаради. Агарда уни ўз вақтида олди олинмаса, жумладан, камбағал кишиларни иш билан таъминлаш уларни бозор иқтисодиётининг салбий таъсиридан ҳимоя қилинмаса мамлакатда юритилаётган сиёсатдан норозилигини билдиради. Шу сабабли ҳам камбағаллик муаммосини ҳал этиш доимо дунё ҳамжамияти эътиборида туради.

Мамлакатимизда “камбағаллик” ва “қашшоқлик” тушунчаларининг ўрнига “кам таъминланганлар” тушунчаси ишлатиб келинар эди.

Мамлакатимизда камбағал аҳоли мавжудлиги тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 24 январдаги Олий Мажлисида қилинган Мурожаатномада биринчи марта расман қайд этилди. Унда айтилишича, - «Ҳар қандай

мамлакатда бўлгани каби, бизда ҳам кам таъминланган аҳоли қатламлари мавжуд. Турли ҳисоб-китобларга кўра, улар тахминан 12-15 фоизни ташкил этади»- дея таъкидлаб ўтдилар.

Инглиз ёзувчиси ва шоири Оскар Уайлд камбағаллик бўйича қуйидаги фикрни билдирган:- **“Жамиятда бойларга қараганда пул ҳақида энг кўп ўйловчи синф бу – камбағаллардир. Зеро, уларда пулдан бошқа ўйлайдиган нарсанинг ўзи йўқ. Камбағалликнинг муаммоси ҳам айнан шундадир”**. Баъзи манбаларда эса, **“камбағаллик – муайян мақбул турмуш даражасини таъмин эта олмасликдир”- дея таъкидланган**. Рус олимларидан И.Сидорчук қуйидаги мезонлардан фойдаланган ҳолда камбағалликни аниқлашни таклиф этади: -“яшаш жойининг бўлиши, тўлақонли овқатланиш ва ичимлик сувига эгалик, минимал таълим олиш ва соғлиқни сақлаш имкониятининг мавжудлиги”. И.Сазанов эса камбағалликни абсолют ва нисбий даражаларда бўлади, - деб ҳисоблайди. Шунингдек, у камбағаллик категорияси дастлаб XIX асрнинг охирида XX асрнинг бошларида инглиз социологлари С.Роунтри ва Ч.Бута томонидан фанга олиб кирилганлигини алоҳида эътироф этади. Ушбу олимлар «яшаш минимуми», «камбағаллик» ва «даромад чегараси» каби тушунчаларни фанга олиб киришади. Экспертлар камбағалликни аниқлашда озиқ-овқат ва нооziқ-овқат товарлар билан таъминланганлиги ва яшаш шароити бўлиши каби мезонлардан фойдаланишни тавсия этади. Ушбу мезонларга жавоб бера олмаслик эса, абсолют камбағалликни англатишини қайд этиб ўтади.Г.Кошарная ва Л.Каримовалар «Основные подходы к измерению уровня бедности в современной России» деб номланган илмий мақолаларида камбағалликни аниқлашда қуйидаги мезонлардан ҳам фойдаланишни таклиф этади: – «жисмоний ва интеллектуал имкониятлардан тўлиқ фойдаланишини; - истеъмом миқдорини сақлаб қолиниши ва меҳнатга лаёқатли бўлишини».

Шунингдек, покистонлик олимлар М.Мажид ва М.Маликлар камбағаллик тушунчасига берган таърифлари юқорида олимлар томонидан берилган таърифлардан мутлақо фарқ қилади. Уларнинг камбағалликни аниқлаш бўйича ёндашувлари диққатга сазовор. Улар камбағаллик тушунчасига ноанъанавий мазмунда таъриф беришган. Улар асосан камбағалликни аҳолининг саводхонлик даражасига қараб ҳам аниқлаш мумкинлигини эътироф этади. Баъзи манбаларда - «Камбағаллик – ҳар бир шахс ёки ижтимоий гуруҳнинг яшаши, меҳнат қобилиятини сақлаши, авлодни давом эттириши учун зарур бўлган минимал эҳтиёжлар маълум доирасини қаноатлантирмайдиган иқтисодий ҳолатнинг тавсифидир. Бизнинг назаримизда юқорида номлари зикр этилган олимларнинг камбағаллик тушунчасига берган таърифлари ҳамда аниқлаш усуллари тор доирада кўрилган. Дунё мамлакатларида ижтимоий тизимнинг ўзгариши, аҳоли ташқи миграциясида иштирокининг кучайиши (бошқа мамлакатларнинг яшаш тарзини ўрганиш, қўшимча даромад олиш йўллариини излаб топишга бўлган интилиш, фикрлаш даражасини ошириши ва шу кабилар) уларни янгича яшашга ундайди. Шу сабабли юқорида олимлар томонидан эътироф этилаётган услубда камбағал оилалар сонини аниқлаш яхши самара бермайди.

Хизмат кўрсатиш соҳасида таълим тармоғининг ривожланиши ҳам камбағалликни камайтиришга ёрдам беради. Олимлар таъкидлаганидек, олий таълим олганлик камбағаллик ва минимал қашшоқликдан сақланишга ёрдам беради[8]. постиндустриал жамиятда аҳолини камбағаллик муаммосидан қутилиш

эҳтимоли жуда катта. Чунки, постиндустриал жамиятда ҳар бир кишини хизмат кўрсатиш соҳасида банд этиш мумкин. Бирлашган миллатлар ташкилотининг 2030 йилга мўлжаллаган тараққиёт дастурида хизмат кўрсатиш соҳаси қишлоқ аҳолисини иш билан таъминлаш ва камбағалликни барҳам беришда муҳим аҳамият касб этиши таъкидланган. Шунингдек, Халқаро меҳнат ташкилоти тадқиқотларида сервис индустриясининг 1 фоизга ўсиши камбағаллар сонини 1,5 фоизга қисқаришини аниқланган.

Постиндустриал жамиятда аҳоли камбағалигини аниқлаш учун қуйидаги таклифлар ишлаб чиқилди:

Биринчиси, аҳоли истеъмол харажатлари таркибида хизмат кўрсатиш соҳасининг таълим, соғлиқни сақлаш, туризм ва спорт, алоқа ва коммуникацион технологиялардан фойдаланиш учун сарфлари миқдорига қараб аниқлаш;

Иккинчиси, аҳоли даромадларини неча фоизи жамғарилаётганига қараб аниқлаш;

Учинчиси, аҳоли хордиқ чиқариши учун ажратаётган бўш вақтига қараб ҳам камбағалликни аниқлаш;

Тўртинчиси, ҳудудларда хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш дастурини ишлаб чиқиш. Ушбу дастурни ишлаб чиқишда ҳудудлардаги инвестицион лойиҳаларни айнан қишлоқ жойлари учун хизмат кўрсатиш тармоқларини ривожланишига алоҳида эътибор бериш.

Ушбу таклифлар постиндустриал жамиятда амал қилиниши аҳолини камбағаллик гирбодига тушмаслик имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

- 1.Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси
- 2.<https://sof.uz/uz/post/kambagallikka-qarshi-qanday-kurashiladi>
- 3.Сидорчук И.Б. Критерии бедности и показатели ее определения. <https://cyberleninka.ru/article/n/kriteriibednosti-i-pokazateli-ee-predeleniya/viewer>
- 4.Сазанов И.С. Бедность: Национальные и международные критерии//Челябинский гуманитарий. – 2012, - №3(20). – С.80-84
- 5.Кошарная Г.Б., Каримова Л.Ф. Основные подходы к измерению уровня бедности в современной России//<https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-podhody-k-izmereniyu-urovnya-bednosti-v-sovremennoyrossii/viewer>
- 6.Majeed M.T., Malik M.N. Determinants of Household Poverty: Empirical Evidence from Pakistan. he Pakistan Development Review 54:4, Part II (Winter 2015) pp. 701–718
- 7.Руководство по измерению бедности. ЕЭК,ООН,Нью-Йорк-Женева, 2017 г. с.4
- 8.Рахмонов Д.А. Камбағаллик – макроиқтисодий барқарорликнинг долзарб муаммоси. “Янги Ўзбекистон иқтисодиётининг макроиқтисодий барқарорлигини таъминлаш:муаммолар, таҳлиллар ва натижалар” Онлайн илмий-масофавий конференцияси тезислар тўплами. Тошкент-2020 й. 18-19 бет.